

*Marta Sagan-Martko¹**Uniwersytet Rzeszowski*

PSY SŁUŻBOWE KRAJOWEJ ADMINISTRACJI SKARBOWEJ - WYBRANE ZAGADNIENIA

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSP-W.2024.004>Date of receipt: 07.06.2024
Date of acceptance: 29.04.2025

Streszczenie

Celem artykułu jest wskazanie przesłanek decydujących o przydatności psów do pracy w Krajowej Administracji Skarbowej oraz analiza przepisów (nielicznych, kwestia ta nie jest szerzej uregulowana) dotyczących warunków wykorzystywania psów przez Krajową Administrację Skarbową, wraz z przedstawieniem wniosków *de lege ferenda*. Należy stwierdzić, że psy niewątpliwie posiadają wrodzone predyspozycje, które czynią je niezastąpionymi pomocnikami w wykonywaniu zadań służbowych przez funkcjonariuszy KAS. Te predyspozycje wykorzystywane są podczas specjalistycznych szkoleń przygotowujących do pracy. Badania przeprowadzono wykorzystując metodę formalno-dogmatyczną – podstawową dla badań prawnych, służącą do egzegezy i interpretacji aktów prawnych. Podjęcie problematyki wykorzystania psów w KAS wydaje się uzasadnione, biorąc pod uwagę fakt, że problematyka ta jest szczątkowo poruszana w literaturze przedmiotu.

Słowa kluczowe: pies służbowy, Krajowa Administracja Skarbowa, Służba Celno-Skarbowa, środek przymusu bezpośredniego.

Service dogs of the National Tax Administration - selected issues (Summary)

The aim of the article is to indicate the reasons determining the suitability of dogs for work in the National Tax Administration and to analyze the regulations (few, this issue is not broadly regulated) regarding the conditions for the use of dogs by the National Tax Administration, together with the presentation of *de lege ferenda* conclusions. It should be stated that dogs undoubtedly have natural predispositions that make them irreplaceable assistants in the performance of official tasks by NTA officers. These predispositions are used during specialized training to prepare them for work. The research was carried out using the formal-dogmatic method - basic for legal research, which was used for the exegesis and interpretation of legal acts. Taking up the issue of the use of dogs in NTA seems to be justified, considering the fact that this issue is only sparsely discussed in the literature.

Key-words: service dog, National Revenue Administration, Customs and Revenue Service, means of direct coercion.

¹ Marta Sagan-Martko – Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: msagan@ur.edu.pl, ORCID: 0000-0003-1385-2141.

1. Wprowadzenie

Wspólna historia psa i człowieka rozpoczęła się kilkanaście tysięcy lat temu (jest to najstarszy udomowiony gatunek zwierzęcia), lub jak przypuszczają niektórzy badacze nawet znacznie wcześniej. Proces domestykacji² jest przedmiotem badań naukowych prowadzonych na szeroką skalę, jednak zarówno koncepcje dotyczące miejsca, jak i czasu udomowienia są rozbieżne i wskazują przedział czasowy pomiędzy 135 000 a 12 000 lat temu oraz Azję, Europę i Środkowy Wschód jako centra udomowienia (Plis, Stojak, 2019; Ablamowicz, 2019). Współczesne psy pełnią przede wszystkim dwie role: psów służbowych lub pracujących oraz psów rodzinnych. Więź człowieka i psa można określić wyjątkową ze względu na kilka przyczyn. Po pierwsze, z żadnym innym gatunkiem człowiek nie związał się w tak wielowymiarowy sposób. Relacje pies – człowiek uwzględniają zarówno współpracę (polowanie, psie sporty), pracę na rzecz ludzi (pilnowanie stad, dogoterapia, psy asystujące), jak i towarzystwo. Po drugie- żaden z innych gatunków nie został tak silnie ukształtowany w drodze sztucznej selekcji. Warto także dodać, że w ostatnich latach coraz większą popularność zdobywa hipoteza koewolucji, badająca, w jakim stopniu prehistoryczna więź między gatunkami była więzią obustronną i niezbędną dla ewolucyjnego sukcesu nie tylko psa, ale i człowieka (Pręgowski 2014/15, s. 57-58). Najważniejsze cechy psów, które sprawiły, że odgrywają one tak ważną rolę w życiu człowieka jest ich zdolność do współpracy z człowiekiem oraz zdolność uczenia się. Ludzie umiejętnie wykorzystują psie instynkty (np. łowiecki), a także jego zdolności społeczne w wielu dziedzinach, ale bez wątpienia najbardziej unikalną i wykorzystywaną na szeroką skalę cechą jest doskonale rozwinięty zmysł węchu. Umiejętność podążania śladem potencjalnej ofiary ma kluczowe znaczenie dla przetrwania drapieżników. Zdolność ta występuje u współczesnych psów- została udoskonalona poprzez dobór hodowlany oraz odpowiednie szkolenia. Dobry pies tropiący nie tylko potrafi odnaleźć trop, ale potrafi także podążać we właściwym kierunku, czyli w tym, w którym poruszał się twórca śladu (Thesen, Steen, Doving, 1993). Ta cecha wykorzystywana jest powszechnie w pracy psów służbowych³, które pracują z człowiekiem w różnych

² Domestykacja, czyli udomowienie, to pewien specyficzny rodzaj współżycia zwierzęcia i człowieka, podczas którego zwierzę zyskuje opiekę, a człowiek pożytki płynące z jego użytkowania. Aby pożytki otrzymać lub powiększyć, człowiek, stosując selekcję, wpływa na wykształcenie nowych cech, które po kilku pokoleniach stają się dziedziczne (Lasota-Moskalewska 2005, s. 11–18).

³ Pies służbowy definiowany jest jako rodzaj psa użytkowego (ten z kolei określany jest mianem Psa indywidualnie wyszkolonego do wykonywania określonych zadań) wykorzystywanego na potrzeby policji, wojska bądź służb celnych (Gryzińska, Kulig, Listos, 2018, s. 303–304).

formacjach, np. w wojsku, policji, straży granicznej, straży pożarnej, ratownictwie górskim i wodnym (Jałoszyński, 2011)⁴ czy Krajowej Administracji Skarbowej (dalej KAS). Psy służbowe wykorzystywane są w ramach KAS w Służbie Celno-Skarbowej, która powstała w 2017 r. po połączeniu administracji podatkowej, Służby Celnej i kontroli skarbowej). Celem artykułu jest wskazanie przyczyn warunkujących przydatność psów do pracy w KAS oraz analiza przepisów (nielicznych, problematyka ta nie jest szeroko regulowana w obowiązujących przepisach) dotyczących warunków wykorzystywania psów przez KAS wraz z przedstawieniem wniosków *de lege ferenda*. Badania przeprowadzono wykorzystując metodę formalno- dogmatyczną- podstawową dla badań prawnych, która posłużyła do egzegezy i interpretacji aktów prawnych. Podjęcie tematyki wykorzystania psów w KAS wydaje się być uzasadnione, zważywszy na fakt, że problematyka ta poruszana jest w literaturze szczątkowo. Istnieje wiele publikacji zarówno monograficznych, jak i artykułów naukowych poświęconych psom policyjnym. W marginalnym zakresie poruszana jest problematyka psów służbowych innych formacji, w tym KAS, z punktu widzenia nauk prawnych. Dostępne materiały dotyczą głównie zagadnień istotnych z punktu widzenia nauk rolniczych czy ścisłych i przyrodniczych⁵.

2. Właściwości psiego węchu i ich wykorzystanie w KAS

Sprawność narządu węchu wykazuje duże różnice gatunkowe. U ssaków wiąże się z powierzchnią nabłonka węchowego, liczbą komórek węchowych oraz budową jamy nosowej. Dobrym węchem dysponują ssaki owadożerne, gryzonie, kopytne i niektóre drapieżne, na przykład psowate, a za zwierzęta o słabym powonieniu uważane są naczelne (Sadowski, 2012). Narządy zmysłu węchu u psów są bardzo dobrze rozwinięte. Pies potrafi używać każdego z nozdrzy osobno, a wybór nozdrza związany jest z zaangażowaną przy określonej czynności półkulą mózgową (Horowitz, 2017). Węszenie jest niezależne od oddychania. Poza odbieraniem zapachów za pomocą receptorów umieszczonych w jamie nosowej, psy posiadają także narząd lemieszowo-nosowy, służący do wykrywania substancji chemicznych charakterystycznych dla własnego gatunku. Narząd ten jest strukturą nabłonkową występującą w błonie śluzowej przegrody nosowej, która umożliwia

⁴ W tej publikacji prześledzono także dokładnie genezę wykorzystania psów służbowych, tamże s. 11-16.

⁵ Por. materiały z Czwartych Warsztatów Kynologicznych „Pies w służbie” zorganizowanych w 2018 r. przez Zachodniopomorski Uniwersytet Techniczny, https://kynologia.zut.edu.pl/fileadmin/pliki/4warsztaty20180518/IV_warsztaty_kynologiczne.pdf, dostęp: 12.04.2024.

rozpoznawanie feromonów dzięki czemu odpowiada za zachowania społeczne i reprodukcyjne psów (Yilmaz, Yildiz, Akkoç, Arican, 2008). Ponadto, niektórzy badacze stoją na stanowisku, że nerw trójdzielny, który odpowiada za unerwienie okolic pyska również może wpływać na odbieranie i przetwarzanie bodźców zapachowych (Miklósi, 2015). Nabłonek węchowy jest podstawowym narządem węchowym psa, a jego wielkość zależy od wielkości kufy psa (im krótsza, tym mniejsze pole węchowe). Powierzchnia pola węchowego psów wynosi od ok. 75 cm² (u jamnika) do 150 cm² (u owczarka niemieckiego). W zależności od rasy liczba receptorów węchowych waha się od 125 do 230 mln, co powoduje, iż zmysł węchu u psa jest nieporównywalnie czulszy od węchu człowieka, u którego liczba receptorów w polu węchowym wynosi 5 mln (Kokocińska, 2016). Wobec powyższego, psy potrafią rozpoznawać zapachy między 1000 do nawet 10000 razy lepiej niż ludzie. Potrzeba prowadzenia badań naukowych nad zmysłem węchu i zachowaniem się psów używanych do pracy węchowej pojawiła się dopiero w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Było to spowodowane dynamicznym rozwojem osmologii jako nowej, obiecującej dziedziny kryminalistyki, zajmującej się identyfikacją osób na podstawie śladów zapachowych (Jezierski, Walczak, 2016). Pierwsze w Polsce próby wykorzystania psa w tej dziedzinie wykonano w 1962 r. (Antoniszczak, 1962).

3. Podstawy prawne wykorzystania psów służbowych KAS

Kilka aktów prawnych reguluje kwestie związane z wykorzystywaniem psów służbowych, w tym przez KAS. Należy wskazać w tym miejscu: Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 22 lutego 2017 r. w sprawie warunków użycia urządzeń technicznych i psów służbowych podczas kontroli oraz sposobu przeprowadzania przeszukania osoby i rewizji bagażu podróżnego (Dz. U. poz. 381), rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie kandydatów na przewodników psów służbowych oraz psów służbowych w Służbie Celno-Skarbowej (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1332), rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (Dz. U. poz. 1091) określające w załączniku minimalne warunki przestrzenne oraz niezbędne wyposażenie miejsc utrzymywania psów wykorzystywanych do różnych celów, w tym psów służbowych, w którym określono rodzaj pomieszczenia i sposób utrzymania uzależnione od wysokości psa w kłębie, parametry pomieszczenia dla jednego osobnika,

uwarunkowania socjalne, temperaturę w pomieszczeniu wewnętrznym oraz niezbędne wyposażenie oraz ustawę z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 615 ze zm., dalej ustawa o KAS)- art. 64 ust.1 pkt 6. Stanowi on, że w ramach kontroli celno-skarbowej przysługuje uprawnienie do: przeszukiwania lokali, w tym lokali mieszkalnych, innych pomieszczeń i miejsc oraz rzeczy, w tym z użyciem urządzeń technicznych i psów służbowych.

Najszerzej poruszana problematyka została potraktowana w rozporządzeniu w sprawie kandydatów na przewodników psów służbowych oraz psów służbowych w Służbie Celno-Skarbowej. Określa ono zarówno warunki i sposób rekrutacji kandydatów na przewodników psów służbowych, jak i warunki hodowli, nabywania, szkolenia, wykorzystywania, żywienia, pielęgnacji i utrzymania psów służbowych oraz pielęgnacji i utrzymania psów po wycofaniu ze służby. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że Policja przygotowała Poradnik weterynaryjny dla przewodników psów służbowych (Gawkowski, 2016). Brak analogicznych, powszechnie dostępnych materiałów w przypadku psów służbowych KAS.

Wielkość hodowli psów oraz ich nabycie przez izbę administracji skarbowej jest uzależnione od zapotrzebowania na psy wyszkolone w określonych profilach. W § 12 rozporządzenia określono warunki, które muszą zostać spełnione, aby dany pies mógł zostać nabyty. Dotyczą wieku, stanu zdrowia, jak i predyspozycji konkretnego osobnika. Nie wszystkie z użytych określeń są jednak wystarczająco precyzyjne. Należy zwrócić uwagę na pkt 3-„prawidłowa budowa ciała psa”. Nie zawsze budowa „prawidłowa” w kontekście wzorca rasy będzie budową anatomiczną właściwą dla psa pracującego. Sztandarowym przykładem mogą być często wykorzystywane jako psy służbowe owczarki niemieckie. W hodowli psa użytkowego większą wagę przykładano do jego predyspozycji psychicznych, niż do budowy anatomicznej, stąd duża różnica w ich wyglądzie zewnętrznym. W związku z tym od lat mówi się o podziale owczarka niemieckiego na psy wystawowe i użytkowo – sportowe. Najbardziej widoczną różnicą pomiędzy tymi dwoma typami psów jest związany z ogólnymi proporcjami przebieg linii grzbietu⁶. U psów wystawowych linia grzbietu jest opadająca⁷, natomiast u psów użytkowych grzbiet

⁶ <http://www.owczarek-niemiecki.com/?menu=rasa&dzial=abc&ID=6&gr=5>, dostęp: 15.04.2024.

⁷ Zgodnie z wzorcem FCI owczarka niemieckiego linia górna płynnie przebiega od nasady szyi przez długi i wysoki kłęb i prosty grzbiet do lekko opadającego zadu. Zad długi i lekko opadający, <https://www.zkwp.pl/wzorcy/166.pdf>, dostęp: 15.04.2024.

pozostał prosty. Ta różnica ma wpływ na kątownanie⁸ kończyn tylnych, a co za tym idzie wydajność ruchu. Wobec powyższego, zasadnym byłoby doprecyzowanie w treści rozporządzenia, iż chodzi o budowę prawidłową dla wykonywania zadań, do wykonywania których konkretny pies będzie szkolony. W polskich służbach mundurowych psy rasowe (według standardów FCI) należą do wyjątków. Ze względów ekonomicznych najczęściej kupowane są psy „w typie danej rasy, eksterierowo (wyglądem) zbliżone do wzorca rasy (Gawkowski, 2016, s. 12) .Kolejno należy podkreślić, że użycie psa służbowego jest poprzedzone odbyciem przez wykonującego czynności kontrolne szkolenia zakończonego otrzymaniem zaświadczenia o ukończeniu szkolenia dla przewodnika psa. Pies służbowy może być używany do kontroli w zakresie wynikającym z zaświadczenia o ukończeniu szkolenia dla przewodnika psa (Różycki, 2019). W celu zwiększenia skuteczności i efektywności kontroli psy są kierowane na szkolenie doskonalące, uzupełniające lub współpracy. Corocznie pies służbowy jest poddawany centralnej weryfikacji prowadzonej podczas szkolenia w celu sprawdzenia jego dalszej przydatności do wykorzystywania podczas kontroli. Co do zasady pies może być skierowany do wykonywania kontroli wyłącznie z przewodnikiem, któremu został przydzielony. Wyjątki określa §15 rozporządzenia i są to: nieobecność przewodnika psa w służbie trwająca powyżej sześciu miesięcy albo brak możliwości dalszego pełnienia przez funkcjonariusza funkcji przewodnika psa- sytuacje te wymagają przekazania psa innemu przewodnikowi, za zgodą dyrektora izby administracji skarbowej, której własnością jest pies. Psy służbowe mogą być użyte podczas kontroli, o ile mogłoby to przyspieszyć lub uprościć czynności kontrolne lub zmniejszyć dolegliwość czynności kontrolnych dla osoby kontrolowanej. Czynności kontrolne przy użyciu psów służbowych wykonuje się w sposób, który nie powoduje szkód oraz zagrożenia dla życia lub zdrowia osób. W czasie wykonywania czynności winny być prowadzone na smyczy i w kagańcu, a zdjęcie psu służbowemu kagańca lub smyczy jest możliwe w sytuacji, w której jest to niezbędne dla prawidłowego wykonania czynności kontrolnych i nie narusza pierwszego z warunków.

⁸ Pojęcie to oznacza kąt utworzony przez kości połączone stawem. Określenie to odnosi się do budowy aparatu ruchu u psa, na który składa się obręcz barkowa oraz miedniczna. http://www.piesporadnik.pl/title,Slownik_pojec_kynologicznych,pid,1284.html#spis_ras_fci_K, dostęp: 4.06.2024.

Co ciekawe, żaden ze wskazanych aktów prawnych nie definiuje psa służbowego KAS⁹. Należy zatem sięgnąć do powszechnie przyjmowanej definicji tego pojęcia. Słownik języka polskiego określa „psa służbowego” jako specjalnie szkolonego psa, pomagającego funkcjonariuszom różnych służb w ich pracy¹⁰.

4. Pies służbowy jako środek przymusu bezpośredniego

W kontekście używania psów służbowych nie można pominąć zagadnienia uregulowanego ustawą o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 383), t. j. uznania psa służbowego za środek przymusu bezpośredniego, określenia warunków jego użycia oraz podmiotów, które do takich działań są uprawnione. Ustawodawca wśród tych podmiotów wskazał w art. 2 ust. 1 pkt 4 funkcjonariuszy Służby Celno- Skarbowej. Służba Celno-Skarbowa jest wyodrębniona w ramach Krajowej Administracji Skarbowej, jednolitą i umundurowaną formacją, którą tworzą funkcjonariusze w ramach Krajowej Administracji Skarbowej, powstała w wyniku połączenia administracji podatkowej, celnej i kontroli skarbowej.

Tak jak każdy inny ze środków przymusu bezpośredniego, pies służbowy może być użyty wyłącznie po uprzednim bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania zgodnego z prawem i uprzedzeniu o zamiarze zastosowania tegoż środka oraz tylko w ściśle określonych w ustawie sytuacjach. Są to: odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałanie bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia; ochrona porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego; przeciwdziałanie zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej; zapewnienie bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia; ujęcie osoby, udaremnienie jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; zatrzymanie osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; pokonania czynnego oporu. Obowiązują następujące

⁹ Mimo tego, że regulacje dotyczące psów służbowych policji są zdecydowanie bardziej obszerne, niż te odnoszące się do psów KAS, to pojęcie psa służbowego nie zostało zdefiniowane w akcie rangi ustawy, a w Zarządzeniu nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji (Dz. Urz. KGP z 2022 r. poz. 225) wskazano tylko w § 2 pkt 15, że użyte w zarządzeniu określenie „pies” oznacza psa służbowego. W nieobowiązującym już zarządzeniu nr 296 Komendanta Głównego Policji wydanym 20 marca 2008 r. (t. j. Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 11 ze zm.) terminem „psa służbowego” określano psa będącego na stanie Policji.

¹⁰ <https://wsjp.pl/haslo/podglad/82118/pies-sluzbowy>, dostęp: 12.04.2024.

zasady użycia środków przymusu bezpośredniego: zasada kompetencji- możliwość wykorzystania wyłącznie w zakresie realizacji zadań ustawowych, zasada ostrzeżenia- środka przymusu bezpośredniego można użyć po uprzednim bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz po uprzedzeniu jej o zamiarze użycia tego środka (nie obowiązuje w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia, zdrowia lub wolności funkcjonariusza lub innej osoby oraz w przypadku gdy zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem) oraz zasada niezbędności – środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości (Lubryczyński, 2020). Zasadą jest używanie psa służbowego w kagańcu, ustawodawca przewidział wyjątek od tej regulacji jest wytresowany do używania bez kagańca, a jego użycie służy do odparcia zamachu na życie lub zdrowie uprawnionego lub innej osoby lub wykonywania czynności służbowych wobec osób, w stosunku do których użycie broni palnej jest dopuszczalne (art. 21 ust 2 UŚPB). Warunki dokumentowania użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego określono w art. 51 i 52 UŚPB. Przyjętą formą jest notatka.

Mając na uwadze specjalizacje psów wykorzystywanych w KAS, wydaje się, że mimo przepisu umożliwiającego użycie psa służbowego tej formacji w charakterze środka przymusu bezpośredniego, w praktyce nie ma on zastosowania. W takim charakterze używane są np. policyjne psy patrolowe, czy patrolowo- tropiące. Ich szkolenie przygotowuje do wykonywania tego typu zadań, podczas gdy w KAS kładzie się nacisk na wyszukiwanie określonych zapachów.

5. Specjalizacje

Psy w służbie celno-skarbowej¹¹ szkolone są do wykrywania tytoniu, wyrobów tytoniowych, środków odurzających i psychotropowych, waluty oraz tzw. CITES¹² czyli gatunków zagrożonych wyginięciem. Niektóre z nich pracują jako psy dualne, czyli przygotowane do wyszukiwania dwóch profili zapachowych jednocześnie (Olkowicz, 2020). W 2021 roku KAS podała informację o pionierskim szkoleniu psów służbowych w celu wczesnego wykrywania COVID-19 u ludzi, co prowadziło do poszerzenia zakresu wykorzystania psów służbowych KAS¹³. Wykonywanie wskazanych zadań wymaga od psa określonych predyspozycji zarówno fizycznych, jak i psychicznych, wobec czego najczęściej wykorzystuje się kilka ras psów. Są to owczarki (niemieckie, belgijskie czy rzadziej holenderskie), retrievery (przede wszystkim labradory, ale w szeregach mazowieckiej KAS służy także bardzo rzadko spotykany Chesapeake Bay), spaniele (głównie springer spaniele angielskie) oraz jack russell terriery. Ze względu na pierwotne przeznaczenie wskazanych ras lub ich grup owczarki i retrievery cechuje łatwość współpracy z człowiekiem, spaniele doskonałe predyspozycje do pracy węchowej, natomiast jack russelle zaciętość, nieustępliwość i samodzielność.

¹¹ Przykładowo w strukturach Krajowej Administracji Skarbowej na Podkarpaciu pracuje ponad 20 psów (https://www.podkarpackie.kas.gov.pl/izba-administracji-skarbowej-w-rzeszowie/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/3Q3r/content/pokaz-umiejetnosci-psa-sluzbowego-z-podkarpackiej-kas?redirect=https%3A%2F%2Fwww.podkarpackie.kas.gov.pl%2Fizba-administracji-skarbowej-w-rzeszowie%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_Z4cZ%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3D_118_INSTANCE_3zxS__column-2%26p_p_col_count%3D1, dostęp: 4.06.2024), a w mazowieckiej KAS 13 (https://www.mazowieckie.kas.gov.pl/urząd-skarbowy-w-przysusze/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/6h8L/content/nasze-czworonogi-na-sluzbie?redirect=https%3A%2F%2Fwww.mazowieckie.kas.gov.pl%2Furząd-skarbowy-w-przysusze%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_3lAL%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3D_118_INSTANCE_9lMB__column-1%26p_p_col_count%3D1, dostęp: 4.06.2024).

¹² Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 27, poz. 112 ze zm.)- zwana jest także konwencją waszyngtońską lub w skrócie CITES. Ma na celu ochronę dziko występujących populacji zwierząt i roślin gatunków zagrożonych wyginięciem poprzez kontrolę, monitoring i ograniczanie międzynarodowego handlu nimi, ich rozpoznawalnymi częściami i produktami pochodnymi, a także zapewnienie międzynarodowej współpracy na rzecz ograniczania nielegalnego handlu okazami gatunków zagrożonych wyginięciem i podnoszenie świadomości na temat presji człowieka na dziko żyjące gatunki roślin i zwierząt. Rzeczpospolita Polska ratyfikowała przystąpienie do konwencji 12 grudnia 1989 r., a konwencja weszła w życie w Polsce 12 marca 1990 r.

¹³ <https://www.gov.pl/web/kas/psy-sluzbowe-kas-jako-pierwsze-w-polsce-pomoga-w-wykrywaniu-covid-19>, dostęp: 4.06.2024.

6. Wnioski

Podsumowując, należy stwierdzić, że psy niewątpliwie posiadają naturalne predyspozycje sprawiające, że są niezastąpionymi pomocnikami w wykonywaniu zadań służbowych przez funkcjonariuszy KAS. Predyspozycje te są wykorzystywane w trakcie specjalistycznych szkoleń przygotowujących je do pracy, natomiast wydaje się, że liczba psów szkolonych dla potrzeb KAS mogłaby być większa, co wpłynęłoby na skuteczność prowadzonych działań (jak wskazano jest to tylko kilkanaście do dwudziestu psów w województwie, a mazowiecka KAS podaje, że w latach 2017 – 2020 psy ujawniły m.in. 139 kg narkotyków, prawie 5 mln szt. papierosów oraz dolary amerykańskie i euro o równowartości ponad 2 mln 200 tys. zł).

Kolejno należy wskazać na rozproszone w kilku aktach prawnych regulacje dotyczące warunków pozyskiwania, utrzymywania, szkolenia, certyfikacji i wykorzystania psów służbowych KAS. *De lege ferenda* zasadne byłoby uregulowanie tych zagadnień w jednym akcie prawnym w celu zachowania spójności i przejrzystości regulacji. Doprecyzowania wymagają regulacje dotyczące warunków, które muszą zostać spełnione, aby dany pies mógł zostać nabyty (przede wszystkim chodzi o stan zdrowia oraz predyspozycje konkretnego osobnika). Alternatywą mogłoby być uregulowanie kwestii wspólnych dla psów wykorzystywanych w celach specjalnych w akcie o randze ustawy (np. źródła pozyskiwania psów, warunki nabycia, minimalne warunki utrzymania), a kwestii szczegółowych, specyficznych dla konkretnej jednostki w rozporządzeniach. Punktem wyjścia dla proponowanych regulacji winno być legalne zdefiniowanie „psa służbowego”.

BIBLIOGRAFIA:

- Ablamowicz R., Makowiecki D. (2019). *Bliskie, lecz z dalekiego świata* (s. 66). Katowice: Muzeum Śląskie w Katowicach.
- Antoniszczak T. (1962). *Rozpoznawanie osób podejrzanych przy użyciu psów tropiących* (s. 112), Służba MO nr 1 (28).
- Coppinger R., Coppinger L. (2018). *Czym jest pies? Podstawy ekologii behawioranej psa domowego* (s.219), Kraków: COAPE Polska.
- Gawkowski M. (2016), *Poradnik weterynaryjny dla przewodników psów służbowych* (s. 150). Legionowo: CSP.
- Gryzińska M., Kulig S., Listos P. (2018). *Specyfikacja pracy psów służbowych w aspekcie doboru do policji* (s. 303-304), *Życie weterynaryjne* nr 5 (t. 93).

- Horowitz A. (2017). *Nosem psa. Wycieczka do fascynującego świata zapachów* (s. 46). Warszawa: Czarna Owca.
- Jałoszyński K. red. (2011). *Kynologia policyjna* (s. 11-16). Szczytno: WSP.
- Jezierski T., Walczak M. (2016). *Policyjne psy specjalne w badaniach naukowych* (s. 37), Kwartalnik Policyjny nr 3 (38).
- Kokocińska M. (2016). *Zadbać o psi nos* (s. 66). Magazyn Polskiej Akademii Nauk nr 3 (47).
- Lasota-Moskalewska A. (2005). *Zwierzęta udomowione w dziejach ludzkości* (s. 11-18), Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Lubryczyński K. (2020). *Szkolenie psa jako środka przymusu bezpośredniego* (s. 25). Legionowo: CSP.
- Miklósi A. (2015). *Dog Behaviour, Evolution and Cognition* (s. 192). Oxford: University Press.
- Olkowicz K. (2020). *Nietypowy mundurowy. Psy do zadań specjalnych* (s. 146-147). Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- Plis K., Stojak J. (2019). *Proces domestykacji psa: próba rozwikłania zagadki udomowienia gatunku* (s. 66). Kosmos. Problemy nauk biologicznych 68, nr 1 (322).
- Pręgowski M. (2014/2015). *Między mitem a wiedzą empiryczną. Definiowanie relacji międzygatunkowej w szkoleniu psów* (s. 57-58). *Miscellanea Anthropologica et Sociologica* nr 1.
- Różycki K. (2019). [w:] *Kontrola celno-skarbowa. Komentarz*, wyd. II, LEX/el.
- Sadowski B. (2012). *Biologiczne mechanizmy zachowania się ludzi i zwierząt* (s. 233). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Thesen J., Steen B., Doving K.B. (1993), *Behaviour of dogs during olfactory tracking* (s. 247), *The Journal of Experimental Biology* nr 180.
- Yilmaz B., Yildiz H., Akkoç, C.O., Arican I (2008)., *Vomeronasal organ in labrador retriever dog (Canis Familiaris)* (s. 185). *Bulletin of the Veterinary Institute in Pulawy* nr 1(t. 52).